Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa

Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Jenni Herrala ja Satu Ylikorpi

1. Asian tausta ja valmistelu
1.1 Tausta
SiviiliVAK-laki

- Uusi siviiliVAK laki (541/2023) voimaan 1.9.2023
- Lain soveltamisalan rajaukset 2 §
- Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen suorittamat kuljetukset jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle, koskee myös kansainvälisiä kuljetuksia
  - Tätä lakia ei sovelleta Puolustusvoimien eikä Rajavartiolaitoksen suorittamaan vaarallisten aineiden kuljetukseen eikä kansainvälisiin sotilaallisiin harjoituksiin tai muuhun sotilaalliseen yhteistyöhön liittyvään vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön kuljetusvälineellä suoritettavaan vaarallisten aineiden kuljetukseen. Tätä lakia ei myöskään sovelleta kuljetukseen, jota suoritetaan ilmailulaissa (864/2014) tarkoitettuna sotilasilmailuna tai valtion ilmailuna.

1.1 Tausta
Vanhojen säännösten voimassaolo
SiviiliVAK-laki

- Siirtymäsäännökset 151 §
  - Kumotun lain nojalla annettu vaarallisten aineiden ilmakuljetuksesta annettu asetus (210/1997) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta kappaletavarana aluksessa annettu asetus (666/1998) ovat voimassa kuusi kuukautta lain voimaantulosta. **Kumotun lain nojalla annetut puolustusministeriön asetukset ja yksittäistapauksista annetut puolustusministeriön päätökset sekä pääesikunnan määräykset ovat voimassa kaksi vuotta lain voimaantulosta.**
- **Uuden lain on tultava siis voimaan 1.9.2025, muuten säädöspohja putoaa pois. Olisi siis käsiteltävä keväällä.**

1.2 Valmistelu
PV VAK-laki

- PLM:n työryhmän toimikausi 1.4.2021-31.1.2022.
- Toimikauden pidennys 30.11.2022 asti
- Työryhmässä PLM, LVM, Pääesikunta, PV:n logistiikkalaitoksen esikunta, Traficom, Rajavartiolaitos ja TUKES.
- Järjestettiin kaksi laajaa lausuntokierrosta. Toinen kierros tarvittiin, koska esitys muuttui ensimmäisen kierroksen perusteella merkittävästi.

2. Nykytila

- Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen kuljetuksista on ollut vain melko vanhentunutta, asetustasoista sääntelyä. Muilta osin pohjannut siviilisäännöksiin
- Kuitenkin PV:n toiminnan kannalta hyvin keskeistä säädöspohjaa
- Vastaa mahdollisimman pitkälle siviilisäännöksiä
- Turvallisuus keskeistä
- Materiaalin hajauttamisen sääntelypohja ehkä ollut jollain tavalla jäsentymätön

3. Tavoitteet

- Uudistetaan vaarallisten aineiden kuljetusta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa koskevat säännökset omalla erillisellä lainsäädännöllä
- Uusi laki vastaisi perustuslain asettamiin vaatimuksiin
- Uusi lainsäädäntö edellyttää Puolustusvoimien toiminnan erityispiirteiden huomioimista muuttuneessa toimintaympäristössä
- Uudella lailla taataan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen sujuva toiminta kaikissa olosuhteissa

4. Keskeiset ehdotukset
Sääntelyn rakenne

- Kuljetusmuodot; tieliikenne, ilmakuljetus ja vesikuljetus
- Yleiset turvallisuusperiaatteet
- Pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston asema ja tehtävät

→ Lain yleinen valvontaviranomainen

→ Valtuudet antaa määräyksiä (sis. poikkeukset) lain nojalla 55 kappaletta

- Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen turvallisuusneuvonantaja

→ Ohjaa ja seuraa, uusi tehtävä

- Sanktiot

→ Hallinnollinen sanktio; lievemmät rikkomukset (liikennevirhemaksu)

→ Vakavammat; kuljetusrikos rikoslain mukaan

5. Vaikutukset

- Puolustusvoimat

  → Yhteensä 4,85 htv

  → 80 000 eur kertaluonteinen ja 6 000 eur vuosittainen ylläpitorahoitus

- Merkittäviä vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen

  → Kuljettaminen on keskeinen suorituskyky Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien suorittamisessa kaikissa olosuhteissa

  → Puolustusvoimien kuljetuskumppanit toteuttavat merkittävän osan PV:n vaarallisten aineiden kuljetuksista

  → Ehdotettu sääntely mahdollistaa kuljetuskumppaneiden käytön eri turvallisuustilanteissa

6. Ehdotetut säännökset
1 § Lain soveltamisala

- Tätä lakia sovelletaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen suorittamaan vaarallisten aineiden kuljetuksen valmisteluun ja toteuttamiseen sekä kuljetusturvallisuuden ja kuljetuksen tarvitsemien turvatoimien varmistamiseen.
- Tätä lakia sovelletaan myös sellaisiin Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen kuljetuksiin, joita toteuttaa Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen lukuun kolmas osapuoli, jos kyseessä ovat 6 §:ssä tarkoitetut olosuhteet. Näin myös lain poikkeukset koskisivat kolmatta osapuolta 6 §:n olosuhteissa
- Muuten kolmatta osapuolta koskee siviililainsäädäntö

2 § Soveltamisalan rajaus

- Tätä lakia ei sovelleta niihin vaarallisiin aineisiin, jotka kuuluvat kuljetusvälineen asejärjestelmään tai muuhun järjestelmään ja ovat kuljetusvälineessä sen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä varten.
- Tätä lakia ei sovelleta Puolustusvoimien tuotantolaitos- ja varastoalueella tapahtuvaan vaarallisten aineiden varastointiin, siirtoon tai muuhun käsittelyyn, jos toimenpide ei kiinteästi liity tie-, alus- tai ilmakuljetukseen.
- Tätä lakia ei sovelleta ilmatankkausaluksiin eikä ilmatankkaukseen liittyvään lentotoimintaan, jossa polttoaine on kuljetusvälineessä sen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä varten.

6 § Lain soveltaminen valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa

- Tasavallan presidentin toteaman Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä sekä valmiuslain (1552/2011) 3 § :n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen tai puolustustilalain (1083/1991) 1 § :ssä tarkoitetun puolustustilan aikana voidaan poiketa normaalioloissa sovellettavasta vaarallisten aineiden kuljetusta koskevasta sääntelystä siten kuin siitä tarkemmin tässä laissa säädetään.

6 § Lain soveltaminen valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa (jatkuu)

- poikkeukset/poikkeavat määräysten antovaltuudet;
- 13 § :n 5 mom, 17 § :n 5 mom, 18 § :n 5 mom, 30 § :n 3 mom
  - perustuen KV standardiin (NATO STANAG)

19 Luku Viranomaiset ja niiden tehtävät

Valvontaviranomaiset ja valvontatehtävät

- 95 § Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto valvoo vaarallisten aineiden kuljetusta ja tämän lain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista, jollei tässä laissa toisin säädetä.
- Valvonnan on:

1) kohdistuttava kaikkiin kuljetuksen osapuoliin;

2) kohdistuttava kaikkiin kuljetuksen vaiheisiin;

3) kohdistuttava kuljetuksen asiakirjoihin, kuljetustapahtumaan, kuljetuspaikkoihin, kuljetusvälineeseen, tilapäisen säilytyksen paikkoihin ja muihin tarkastuskohteisiin;

4) oltava suunnitelmallista, järjestelmällistä ja tasapuolista;

5) sisällettävä määräajoin tapahtuvia tarkastuksia.

- Poliisi, tulli, Rajavartiolaitos omilla toimialoillaan ja virka-apu

23 Luku Seuraamukset

- 120 § Viittaus rikoslakiin; kuljetusrikos
- 121 § Liikennevirhemaksu

- Hallinnollisten sanktioiden ensisijaisuus rikosoikeudellisiin verrattuina
- Liikennevirhemaksu (poliisi tai Rajavartiolaitos)

7. Alemman asteinen sääntely
Asetuksista ja määräyksistä

- VNA; 13 kpl valtuuksia
- PLMA; 2 kpl valtuuksia
- PE:n määräykset, delegointeja suoraan laissa 55 kpl Pääesikunnan teknilliselle tarkastusosastolle
    - Voi antaa osin myös omalla toimivallallaan

8. Voimaantulo ja siirtymäsäännös

- Laki pitää saada voimaan 1.9.2025 mennessä; säännöspohja putoaa muuten pois (siviiliVAK)
- Siirtymäsäännöksiä PV:lle vuoteen 2027 saakka